

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
Філологічний факультет
Кафедра філософії та культурології

СИЛАБУС
навчальної дисципліни
ФІЛОСОФІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ НАУКИ

Мова навчання: українська

Розробники: **Михайло Марчук** – професор кафедри філософії,
доктор філософських наук, професор,
Ольга Рупташ – завідувачка кафедри філософії,
доктор філософських наук, доцент

Викладач: **Ольга Рупташ**

Профайл викладача

[http://www.philosophy.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/02personnel&data\[3614\]\[caf_pers_id\]=961&commands\[3614\]=item](http://www.philosophy.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/02personnel&data[3614][caf_pers_id]=961&commands[3614]=item)

Контактний тел. **0505791163**
0372-584878

E-mail: **o.ruptash@chnu.edu.ua**

Консультації **онлайн:** вівторок з 14.00 до 15.00
очні: за попередньою домовленістю

Чернівці - 2020

1. Анотація навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна “Філософія та методологія науки” викладається аспірантам I року підготовки за ОНП підготовки доктора філософії (PhD). Головне її призначення – сформуванню уявлення про філософські та методологічні засади досліджень, допомогти майбутнім магістрам/аспірантам світоглядно й методологічно скерувати свої наукові пошуки, осмислити постановку мети й завдань дослідження, визначити адекватні певній галузі наукового знання філософські, загальнонаукові та дисциплінарні методи й підходи, а відтак, отримати нові теоретично, практично та соціокультурно значущі наукові результати й зробити реальний внесок у сучасну науку.

Курс дозволяє зрозуміти сучасну проблематику філософії та методології науки у порівнянні з попередніми етапами їхнього розвитку, переваги й недоліки нових парадигм, їх світоглядний і методологічний потенціал, що може бути реалізований у соціокультурному, цивілізаційному контексті.

2. Мета дисципліни

Викладання дисципліни “Філософія та методологія науки” має на меті сформувати в молодого дослідника цілісну систему знань, умінь і навичок, особливих компетентностей, які дозволятимуть йому не лише професійно розв’язувати актуальні проблеми конкретної, вузько спрямованої наукової галузі, а й бути носієм культури наукового мислення, відповідального за наслідки своєї творчої діяльності.

Цей курс сприяє формуванню в аспірантів: адекватного сучасному рівню культури розуміння сутності науки, загальних закономірностей і шляхів її розвитку, значення методології та свідомого її використання в науковому дослідженні, знання новітніх методологічних настанов, які вимагають співвідносити знання не лише з можливим ефективним його використанням, а й з ідеалами, нормами, цінностями, що важливо в ситуації загострення цілої низки глобальних проблем, які значною мірою зумовлені спрямованістю наукової творчості на практичний ефект і прискорення науково-технічного поступу. Сучасна наука і наукова методологія налаштовують ученого враховувати у своїй діяльності значення морально-етичних, естетичних, гуманістичних цінностей, які за наявності багатьох альтернатив дозволятимуть здійснювати правильний, осмислений вибір, починаючи від обрання теми й закінчуючи обґрунтуванням теоретичної та практичної значущості отриманих результатів. Знання сучасної філософії та методології науки важливе для молодого вченого також у зв’язку з між- і трансдисциплінарними дослідженнями, які спонукають до розширення предметного поля конкретної наукової дисципліни, спрямовуючи наукову творчість на досягнення суспільно значущих цілей.

Завдання курсу

Вивчення дисципліни має сформувати інтерес до філософської рефлексії науки, її історичних трансформацій, виробити критичне ставлення до змісту провідних епістемологічних і методологічних концепцій, стимулювати потребу

в осмисленні методологічного підґрунтя наукового пошуку, переконати у важливості новітніх зрушень у методології та свідомого керівництва ними у власних наукових дослідженнях, які в результаті цього здійснюватимуться відповідно до найсучасніших вимог і відзначатимуться незаперечною новизною, теоретичною та практичною значущістю.

3. Пререквізити

Успішне опанування дисципліни “Філософія та методологія науки” передбачає, що аспіранти вже повинні володіти знаннями, отриманими в процесі вивчення загального нормативного курсу філософії відповідно до бакалаврських програм, а також (бажано) спецкурсу “Історія та філософія науки” (або “Вступ до філософії науки”) у структурі магістерських програм природничонаукових, соціально-поведінкових, гуманітарних і технічних спеціальностей.

4. Результати навчання

У результаті вивчення дисципліни студент повинен:

знати:

- особливості науки, закономірності її розвитку, сучасні вимоги до наукового пізнання та його методологічного забезпечення;
- специфіку складних людиномірних систем, які характеризуються здатністю до спонтанного саморозвитку та самоорганізації;
- відмінності між класичними й сучасними методологічними настановами, переваги постнекласичної наукової методології;
- підстави класифікації методів, відмінності між філософською, загальнонауковою та конкретнонауковою методологією;
- методологічні засади інтеграції наукового знання, між- і трансдисциплінарні зв'язки в дослідженнях;
- роль і значення науки в культурі, зв'язок з іншими формами знання, вплив на проблеми інформаційного суспільства;
- ціннісні виміри наукового знання, взаємозв'язки між епістемними, етичними й естетичними його характеристиками;
- вимоги етосу наукового співтовариства як умови можливості гармонійної взаємодії вчених у єдиному науковому просторі;
- можливості комунікативної філософії в осмисленні концептуальних інновацій в сучасній філософії та методології науки;

вміти:

- застосовувати отримані знання в процесі виконання наукового дослідження задля досягнення запланованого результату;
- розрізняти емпіричний і теоретичний, прикладний і фундаментальний рівні в контексті власного наукового дослідження;
- добирати найефективніші в обраній сфері дослідження філософські, загальнонаукові та конкретнонаукові методи;
- визначати місце конкретної науки і дослідницької тематики в загальному контексті новітнього науково-технічного поступу;

- застосовувати критерії наукової раціональності, зважаючи на її місце в системі вселюдських норм, ідеалів і цінностей;
- враховувати норми, ідеали і цінності, здатні спрямовувати будь-яке наукове дослідження в загальне гуманістичне русло;
- оцінювати актуальність і соціокультурну значущість передбачуваного внеску в науку зі світоглядно-філософського погляду;
- реалізувати можливості міждисциплінарної взаємодії та комунікації з дослідниками суміжних галузей наукового знання.

5. Зміст курсу

Змістовий модуль 1. Сучасна філософія, логіка та методологія науки.

Тема 1. Місце науки в культурі та сучасній цивілізації.

Тема 2. Наука як результат і особливий вид пізнавальної діяльності.

Тема 3. Методологія природознавства та гуманітаристики.

Тема 4. Специфіка трансдисциплінарних досліджень.

Тема 5. Комунікативний дискурс у філософії та науці ХХІ.

Змістовий модуль 2. Історичні засади філософського осмислення науки

Тема 6. Теорія критичного раціоналізму Карла Поппера.

Тема 7. Концепція особистісного знання Майкла Полані

Тема 8. Еволюційна епістемологія Стівена Тулміна.

Тема 9. Поняття парадигми і наукової революції Т. Куна.

Тема 10. Модель зростання наукового знання І. Лакатоса

Тема 11. Плюралістична методологія П. Феєрабенда.

Розподіл годин для вивчення курсу

4 кредити ЄКТС, 120 год.

І курс, 1 сем.

Лекції – 16 год.

Семінари – 4 год.

Самостійна робота – 100 год.

Вид підсумкового контролю – екзамен.

Семінарські заняття проводяться у формі презентації підготовлених індивідуальних навчально-дослідних завдань, покликаних продемонструвати знання матеріалу навчальної дисципліни та вміння застосовувати їх у методологічному забезпеченні власного дисертаційного дослідження.

Тематика індивідуальних завдань

Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ) як вид позааудиторної роботи аспіранта передбачає підготовку матеріалу на тему філософських і методологічних аспектів дослідження, доповідається у формі презентації та передбачає відповіді на запитання, діалог, дискусію.

Мета ІНДЗ – привернути увагу до практичного використання отриманих знань, а також отримати й апробувати перший досвід осмислення методологічної сторони своєї роботи, реагування на зауваження та побажання.

Конкретна тема завдання формується в робочому порядку під час індивідуальних бесід і консультацій, оскільки вони пов'язані з темами дисертаційних досліджень і стосуються філософсько-методологічного підґрунтя кожного з них.

Презентація передбачає оцінку в сумі до 20 балів (15 за власне доповідь і 5 за участь в обговоренні).

№ з/п	Загальна тематика самостійної роботи	
1	Історія філософської рефлексії наукового знання	
2	“Перший позитивізм” і генеза філософії науки	
3	Філософія науки періоду “другого позитивізму”	
4	Неопозитивізм і логічний аналіз наукової мови	
5	Постпозитивістські парадигми філософії науки	
6	Теорія критичного раціоналізму Карла Поппера	
7	Концепція особистісного знання Майкла Полані	
8	Ідея еволюційної епістемології Стівена Тулміна	
9	Поняття парадигми і наукової революції Т. Куна	
10	Модель зростання наукового знання І. Лакатоса	
11	Плюралістична методологія за П. Феєрабендом	
12	Неокантіанська філософія та методологія науки	
13	Предметна сфера філософії та методології науки	
14	Природа, структура і динаміка наукового знання	
15	Ідеали і норми в структурі наукового пізнання	
16	Наукові традиції, революції, типи раціональності	

6. Система контролю та оцінювання

Поточний контроль засвоєння знань здійснюється під час модульного контролю (двічі за семестр) за допомогою письмових контрольних робіт, тестів, презентації та обговорення самостійно підготовлених завдань.

Підсумковий контроль – іспит, який передбачає відповіді на теоретичні запитання (до 40 балів) з додаванням балів за перелічені види роботи.

Розподіл балів, які отримують аспіранти

Бали за контрольні роботи та індивідуальні (практичні) завдання			Екзамен	Сума
Змістовий модуль 1. Сучасна філософія, логіка та методологія науки	Змістовий модуль 2. Історичні засади філософського осмислення науки	ІНДЗ		
Т 1-5	Т 6-11		40	100
20	20	20		

T1, T2 ... T8 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
80-89	B	добре	
70-79	C		
60-69	D	задовільно	
50-59	E		
35-49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

7. Рекомендована література

Базова (основна)

- Добронравова І. С., Білоус Т. М., Комар О. В. Новітня західна філософія науки. Підручник. Київ: Парапан, 2008. – 215 с.
- Добронравова І. С., Сидоренко Л. І. Філософія та методологія науки. – К.: ВПЦ “Київський університет”, 2008. – 223 с.
- Марчук М. Г. Ціннісні потенції знання. Монографія. – Чернівці: Рута, 2001. – 319 с.
- Марчук М. Г., Починок Б. В. Провідні філософські напрями: Навчальний посібник. – Чернівці: Рута, 2008. – 103 с.
- Ожеван М. А. Людський вимір науки та наукові виміри людини. К.: “Либідь”, 1992. 175 с.
- Починок Б. В., Починок І. Б. Вступ до філософії гуманітарних наук: навч. посібник. – Чернівці, 2013. – 364 с.
- Починок Б. В., Починок І. Б. Позитивізм і постпозитивізм: навчальний посібник – Чернівці, 2015. – 300 с.
- Починок І. Б. Філософія гуманітарних наук. Навч. посібник. Ч. 1. – Чернівці, 2007. – 71 с.
- Рупташ О. В. Поняття смислу в гуманітарнонауковій парадигмі знання : монографія. Чернівці : ЧНУ, 2015. 334 с.
- Степин В. С. Философия науки. Общие проблемы : учебник для аспирантов и соискателей ученой степени кандидата наук /В.С.Степин. – М.: Гардарики, 2006. – 384 с.
- Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. Хрестоматія: Навч. посібник. – К.: Ваклер, 1996. – 428 с.
- Сучасне природознавство: Когнітивний, світоглядний, культурно-історичний виміри / Відп. Ред.. В.С.Лук'янець, О.М.Кравченко. – К.: Наукова думка, 1995. – 271 с.
- Шашкова Л. О., Злочевська М. В. Діалогічний вимір гуманітарного знання. Монографія. – К.: Видавничий дім «Професіонал», 2011. – 176 с.
- Штанько В. И. Философия и методология науки. Учебное пособие для аспирантов и магистрантов естественнонаучных и технических вузов. – Харьков: ХНУРЭ, 2002. – 292 с.
- Цехмистро И. З. Холистическая философия науки. – Сумы, 2003.

Допоміжна

- Будко В. В. Философия науки: Учебное пособие. – Харьков: Консум, 2005. – 268 с.

- Грабченко А. І., Федорович В.О., Гаращенко Я.М. Методи наукових досліджень: Навч. посібник. – Х.: НТУ «ХПІ», 2009. – 142 с.
- Демидов А. Б. Философия и методология науки: курс лекций / А. Б. Демидов. – Витебск, 2009. – 102 с.
- Зарубіжна філософія ХХ століття. – Київ: Довіра, 1993.
- Ивин А. Ценности в научном познании // Общественные науки. – № 1. – 1988. – С.118-133.
- Канке В. А. Методология научного познания : учебник для студентов вузов / В.А.Канке. – Обнинск, 2010. – 336 с.
- Коммуникативная рациональность: эпистемологический подход / Рос. акад. наук, Ин-т философии ; Отв. ред.: И.Т. Касавин, В.Н. Порус. – М. : ИФРАН, 2009. – 215 с.
- Логика научного познания / Под ред. Д.П.Горского. – М.: Наука, 1987. – 272 с.
- Рузавин Г. И. Методология научного познания: Учеб. пособие для вузов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2012. – 287 с.
- Ситниченко Л. А. Першоджерела комунікативної філософії. – К.: Либідь, 1996.
- Степин В. С. Философская антропология и философия науки. – М., 1992.
- Томпсон М. Философия науки. – М., 2003.
- Философия и методология науки XX века: от формальной логики к истории науки [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://lib.rus.ec/b/310599/read>
- Философия науки в вопросах и ответах: Учебное пособие для аспирантов / В.П.Кохановский [и др.]. – Ростов н/Д: Феникс, 2006. – 352 с.
- Ценностные аспекты развития науки /В.П.Визгин, М.Б.Туровский, Л.Б.Баженов и др. – М.: Наука, 1990. – 294 с.

Інформаційні ресурси

- <http://www.nbuv.gov.ua/> Бібліотека ім. В.Вернадського.
- <http://lib-gw.univ.kiev.ua/> Бібліотека ім. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
- <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/index.htm> Електронна бібліотека кафедри філософії та методології науки філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
- <http://www.filosof.com.ua/> Інститут філософії НАН України імені Григорія Сковороди.
- <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/dict.html> Найвидатніші філософи світу та України.
- <https://moodle.chnu.edu.ua/course/view.php?id=2104> Сторінка в Електронному навчанні ЧНУ